

Toisin kuin valtio- neuvoston selvitys väittää: Suomen hotelli- ja ravintola- alan työn tuottavuus kestää vertailun

Heikki Lankinen
Tutkimuspäällikkö

Suomen Hotelli- ja Ravintolaliitto SHR ry

Valtioneuvoston kanslia (VNK) julkaisi loka-kuussa laajan raportin palvelualojen kehityksestä, tuottavuudesta ja kilpailusta. Selvitystyöhön osallistui tutkijoita myös Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksesta, Pellervon taloudellisesta tutkimuslaitoksesta, Turun kauppakorkeakoulun Kilpailuinstituutista sekä Tietoyhteiskunnan kehittämiskeskuksesta.

Raportti on tervetullut ja palvelualoista runsaasti uutta mielenkiintoista tietoa antava selvitystyö. On hyvä asia, että näiden työllisyyden hoidon kannalta jatkuvasti merkitystään lisäävien alojen tutkimukseen on alettu meillä enenevässä määrin panostaa.

Tutkimuksen tuloksiin sisältyy kuitenkin perustavaa laatua oleva virhe, joka valitettavalla tavalla horjuttaa koko raportin uskottavuutta. Se liittyy arvioon hotelli- ja ravintola-alan työn tuottavuuden tasosta suhteessa kilpailijamaihimme. Virhe on niin suuri, että se vaikuttaa osin myös palvelualojemme yhteenlaskettuihin

tunnuslukuihin ja niistä tehtäviin johtopäätöksiin.

1. Hotelli- ja ravintola-alan työn tuottavuuden taso aliarvioidaan

Tuottavuuden mittaamiseen ja sen pohjana oleviin tilastoihin liittyvät epävarmuustekijät on tutkimuksessa useainkin otteeseen todettu. Kuitenkin raportissa jää vaivaamaan siinä toistuvasti esitetty arvio, jonka mukaan Suomen hotelli- ja ravintolatoiminnan työn tuottavuus on selvästi alempi kuin keskimäärin kilpailijamaissamme.

Raportin mukaan suhdeluvulla arvonlisäys/henkilö mitattu ostovoimapariteettikorjattu alan tuottavuus jää runsaaseen puoleen muiden vanhojen EU-maiden hotelli- ja ravintolatoiminnan tasosta vuonna 2001¹. Millään muulla

¹ Katso kyseisen raportin kuvio sivulla 23.

tutkimuksen piiriin kuuluvalla palvelualalla Suomen jälkeenjääneisyys suhteessa vertailumaihin ei ole tutkimuksen mukaan likimainkaan niin suuri kuin hotelli- ja ravintola-alalla.

Kuitenkin EU:n komission teettämästä, Eurostatin samalta vuodelta kokoamiin tilastoihin pohjautuvasta raportista voi päätellä, että meillä hotelli- ja ravintola-alan työn tuottavuus on jopa selvästi korkeampi kuin vanhoissa EU-maissa keskimäärin. Komission raportissa työn tuottavuutta mitataan paitsi tunnusluvulla arvonlisäys/henkilö myös tarkemmalla indikaattorilla arvonlisäys/työtunti². Viimeksi mainitussa myös keskimääräisissä työajoissa esiintyvät erot maiden välillä tulevat huomioon otetuiksi.

2. Ostovoimapariteetti-indeksi ei sovellu hotelli- ja ravintola-alan tuottajahintatasoerojen mittaamiseen

Arvonlisäykseen ei ole komission raportissa tehty eri maiden välisen tuottavuusvertailun edellyttämää hintatasokorjausta. Hintaerothan voivat johtua mm. kilpailuolosuhde-eroista, joiden vaikutus on pyrittävä eliminoimaan. Vaikka tällainen korjaus tehtäisiin käyttämällä VNK:n tutkimuksessa hyödynnettyjä palvelukulutuksen ostovoimapariteetteja vuodelta 2002, säilyy Suomi molemmilla tunnusluvuilla mitattuna selvästi EU:n keskitason yläpuolella.

On kuitenkin otettava huomioon, että VNK:n selvityksessä hintatasokorjaukseen käytetty ostovoimapariteetti-indeksi tuntuvasti yliarvioi hotelli- ja ravintolapalveluidemme hintoja jättämällä huomioon ottamatta niihin kohdistuvasta, vertailumaita selvästi korkeammas-

ta hyödykeverotuksestamme johtuvan hintaeron.

Ostovoimapariteetti-indeksin mukaan Suomen hotelli- ja ravintolatoiminnan hintataso oli vuonna 2002 peräti noin 26 prosenttia korkeampi kuin vanhoissa EU-maissa keskimäärin. On kuitenkin arvioitavissa, että jopa lähes puolet tästä selittyy pelkästään arvonlisäverotukseen ja alkoholiverotukseen liittyvillä eroilla vertailumaihin nähden.

Hotelli- ja ravintola-alan arvonlisäverokanta oli Suomessa vuonna 2002 ja on edelleenkin 5–6 %-yksikköä korkeampi kuin vertailumaisissa keskimäärin. Alkoholiverotus puolestaan edusti vielä tuolloin Suomessa EU:n huipputasoa ja sai aikaan sen, että meillä hotelli- ja ravintola-alan hintataso kohosi yksinomaan sen vuoksi noin 7 % korkeammaksi kuin muissa vanhoissa EU-maissa. (Siitä se on sittemmin alennuksen myötä lähestynyt keskitasoa, mutta ylittää sen kuitenkin edelleen selvästi.)

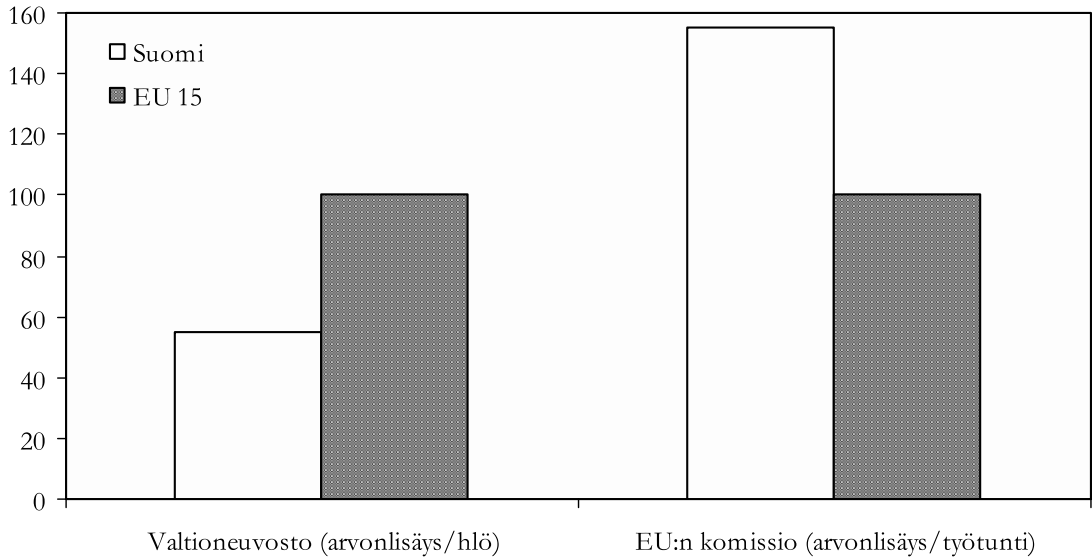
Ostovoimapariteetti-indeksin kykyyn mitata hotelli- ja ravintola-alan hyödykevero-eroista puhdistettujenkin hintojen eroja maiden välillä on syytä suhtautua tavanomaista kriittisemmin. Vertailukelpoisten hyödykekorien löytäminen eri maista on vaikeampaa kuin muilla aloilla keskimäärin.

Kaiken kaikkiaan EU:n komission aineiston pohjalta laskettuna ja tarkempia mittareita käyttäen maamme hotelli- ja ravintolatoiminnan työn tuottavuus ylittää jopa reilummin EU-maiden keskitason kuin se valtioneuvoston käyttämän aineiston mukaan alittaa sen³ (kuvio 1).

³ Kyseisen raportin sivun 31 alemman taulukon mukaan Suomen hotelli- ja ravintolatoiminnan arvonlisäys työtuntia kohden oli 25 euroa, mikä ylittää selvästi vanhojen EU-maiden keskitason (=14 euroa). Kun Suomen nimellisestä tuottavuusluvusta puhdistetaan hintatasoero käyttämällä deflaattorina hyödykeveroeroista puhdistettua ostovoima-

² Katso kyseisen raportin sivun 28 taulukko sekä sivun 31 alempi taulukko.

Kuvio 1. Työn tuottavuus hotelli- ja ravintola-alalla Suomessa verrattuna vanhan EU:n keskitasoon Valtioneuvoston ja EU:n komission selvitysten mukaan 2001 (EU 15 = 100).

Lähteet: VNK/OECD, EU:n komissio/Eurostat ja SHR

On todennäköistä, että myös komission raportin pohjana olevaan Eurostatin aineistoon sisältyy epätarkkuuksia, joiden vuoksi siitä johdettu tuottavuusvertailu ei kaikilta osin kestä kriittistä tarkastelua⁴. Kuitenkin voidaan perustellusti väittää, etteivät virheet tässä aineistossa ole suuruudeltaan sellaista luokkaa, että Suomen hotelli- ja ravintola-alan työn tuottavuus niiden myötä putoaisi vanhan EU:n keskitason alapuolelle⁵.

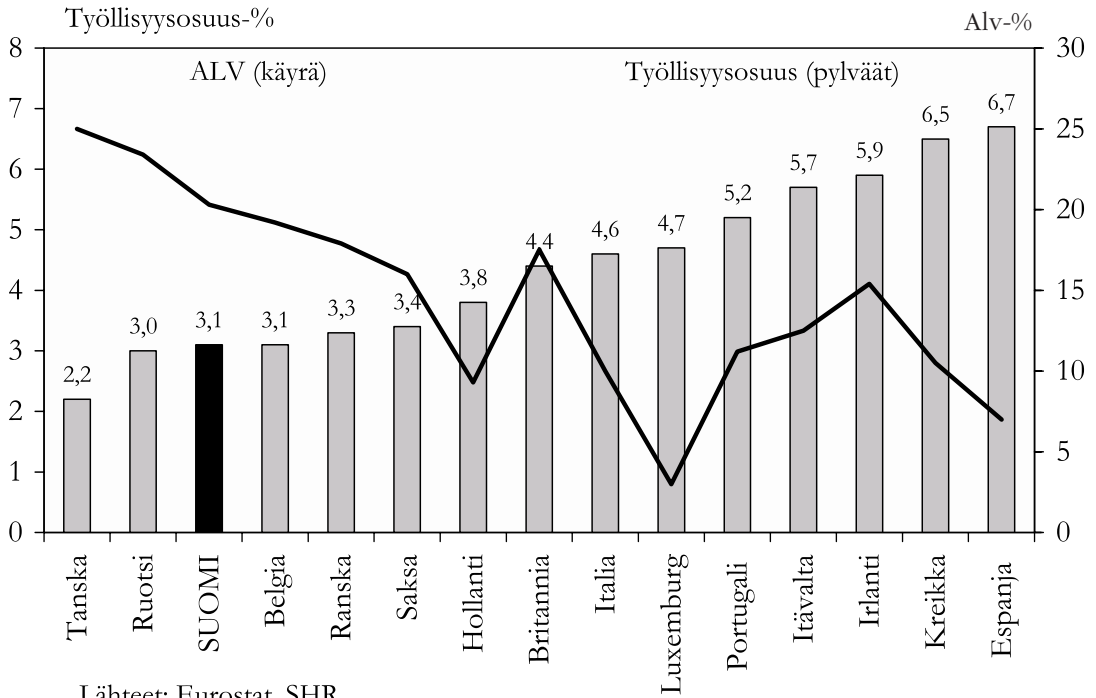
pariteetti-indeksiä, asettuu Suomen hotelli- ja ravintolatoiminnan tuottavuustaso runsaat 50 % vertailumaiden tason yläpuolelle.

⁴ *Komission raportin pohjana oleva Eurostatin aineisto on – toisin kuin valtioneuvoston raportin taustalla oleva OECD:n aineisto – otospohjaista. Tästä ei kuitenkaan lainkaan välttämättä seuraa, että se olisi OECD:n aineistoa epäluotettavampaa, vaan tilanne voi olla jopa päinvastainen.*

3. Kilpailu veristä – henkilökunta ammattitaitoista

Myös VNK:n tutkimuksen eräs keskeinen tulos antaa osin tukea johtopäätökselle Suomen hotelli- ja ravintolatoiminnan työn tuottavuuden raportissa esitettyä korkeammasta tasosta. Kilpailu alalla on nimittäin selvityksen mukaan Suomessa jopa innovaatio-optimaalista kireäm-

⁵ *Esimerkkinä valtioneuvoston raportin pohjana olevan aineiston ihmeellisyyksistä todettakoon, että sen mukaan Espanjan hotelli- ja ravintola-alan ostovoimapariteettikorjattu, subdeluvulla arvonlisäys/benkiölö mitattu työn tuottavuus on nelinkertainen Saksan hotelli- ja ravintola-alan vastaavaan tunnuslukuun verrattuna. Eurostatin aineistossa kyseisen tuottavuusindikaattorin EU-maiden välinen bajonta on selvästi pienempi kuin OECD:n aineistossa, mikä sekin saattaa kertoa jotain näiden aineistojen välisestä luottavuuserosta.*

Kuvio 2. Hotelli- ja ravintola-alan arvonlisävero¹ ja osuus työllisyydestä vanhoissa EU-maissa 2004.

Lähteet: Eurostat, SHR

¹ Kysymyksessä on ruoka-, alkoholi- ja majoitusmyynnin arvo-osuuksilla painotettu keskiarvo

pää eli niin veristä, ettei resursseja tahdo liietä uusien tuotantomenetelmien käyttöönoton edellyttämiin investointeihin. Jatkuvasti kiristävää kilpailua indikoi osin myös alan kapasiteetin käyttöasteen vuosikymmeniä kestänyt laskeva kehitys, joka ei ole yleensä taittunut edes noususuhdanteiden aikana.

Meillä myös alan henkilökunnan koulutustaso on mitä todennäköisimmin EU:n keskitasoa korkeampi. Koulutuksen merkitys tuottavuutta kohottavana tekijänä korostuu työvoimavaltaisimmilla palvelualoilla, joihin hotelli- ja ravintola-ala lukeutuu.

Suomessa, toisin kuin useimmissa muissa maissa, harjoitettu solidaarinen palkkapolitiik-

ka on antanut lisäpotkua hotelli- ja ravintola-alan kaltaisen alan työn tuottavuuden kohottamiselle etenkin 1980-luvulla, jolloin palkat alalla nousivat jopa teollisuuden ansiotasoa nopeammin.

4. Korkean verotuksen negatiivista kysyntävaikutusta ei voi kompensoida tuottavuudella

Eräs keskeinen raportissakin todettu hotelli- ja ravintolapalveluiden kysynnän ja työllisyyden kasvua hidastava tekijä on verotus.

Varsinaisen työn verotuksen ohella kehitystä jarruttaa kysynnältään keskimääräistä hinta-

joustavammalla alalla arvonlisävero (kuvio 2), joka rasittaa Suomessa etenkin alan suurinta ja työvoimavaltaisinta toimintalohkoa, ruokapalvelua selvästi enemmän kuin muissa EU-maissa keskimäärin.

Tämänkaltaisten hotelli- ja ravintola-alan hintakilpailukykyä ja työllistämistä jarruttavien tekijöiden kompensoiminen kohottamalla työn tuottavuutta kilpailijamaitamme nopeammin ei ole realistinen tavoite. □

Kirjallisuus

- Palvelualojen kehitys, tuottavuus ja kilpailu. *Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja* 11/2005.
- Employment in the market economy in the European Union. An analysis based on the structural business statistics. *European Commission & Eurostat* 2004.
- Purchasing Power Parities and Real Expenditures – 2002 Benchmark Year. *OECD ja Eurostat* 2004.